

Секція: Механізми екологізації регіонального розвитку (українські та європейські реалії).

УДК

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Андрущенко О.С., аспірант

Одеський державний екологічний університет, Україна

В наш час уже стало цілком зрозумілим, що одним з найголовніших напрямків зменшення енергетичної залежності вітчизняної економіки, вирішення екологічних і соціальних проблем, пов'язаних з енергоспоживанням, підвищення рентабельності підприємств є енергозбереження. Власний видобуток природного газу є недостатнім, основні постачання здійснюються за рахунок імпорту, а враховуючи значну залежність економіки саме від цього виду паливно-енергетичного ресурсу, це позначається і на рівні енергетичної безпеки, нормалізації становища та розбудові сучасного та стабільного ринку природного газу. Обмеженість традиційних енергетичних ресурсів та збільшення їх собівартості в умовах енерговитратної української економіки обумовлюють доцільність питань пов'язаних з енергозабезпеченням, заощадженням, раціональним та ефективним використанням усіх видів палива та енергії.

Найбільш адекватною реакцією на сучасні загрози в енергетичній сфері для України мають стати радикальні структурні реформи одночасно у всіх напрямках енергетичної політики: енергоефективність, формування конкурентних енергетичних ринків, диверсифікація та оптимізація енергопостачання, збільшення в енергетичному балансі частки альтернативних джерел енергії та видів палива. Отже, пошук і застосування нових джерел енергії та технологій є однією з першочергових проблем енергетичної політики країни. Існуюча система вітчизняного управління енергозбереженням не відповідає сучасним вимогам і потребує подальшого вдосконалення організаційно-економічного механізму. Саме тому проблеми енергозбереження є дуже актуальні для України і вимагають скоординованих дій на всіх рівнях. Для модернізації виробництва необхідне активне долучення підприємств до інноваційного процесу. В Україні впровадженням інновацій займається близько 10% підприємств. Майже 46% ВВП України виробляється в сфері переробки природних ресурсів, 16,3% – у сфері виробництва та розподілу енергоносіїв. Характер національної економіки є енергоінтенсивний. Висока енергоємність ВВП (1,14 т ум. п. на 1000 доларів США виробленої продукції) є однією з основних економічних проблем України.

Відповідно до розрахунків і висновків «Енергетичної стратегії України» на період до 2030 року, прогнозований потенціал енергозбереження за рахунок ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) складає 51,3%. Реалізація зазначеного потенціалу може суттєво зменшити обсяги споживання ПЕР, що дозволить послабити зовнішню енергозалежність країни. Відповідно до законодавства, основними принципами державної політики у сфері енергозбереження є:

- створення умов заінтересованості в енергозбереженні;
- здійснення державного регулювання на основі застосування економічних, нормативно-технічних заходів управління;
- пріоритетність вимог енергозбереження;
- наукове обґрунтування стандартизації та нормування використання паливно-енергетичних ресурсів;
- створення енергозберігаючої структури матеріального виробництва;
- обов'язковість державної експертизи з енергозбереження;
- популяризація переваг енергозбереження;
- поєднання методів економічного стимулювання та фінансової відповідальності;
- встановлення плати за прямі втрати і нерациональне використання енергетичних ресурсів;
- міждержавне співробітництво;
- стимулювання раціонального використання енергетичних ресурсів;
- застосування приладів обліку та регулювання споживання ПЕР;
- запровадження системи енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення та ін.

Метою роботи є доцільність дослідження ретроспективного аналізу організаційно-економічних інструментів енергозбереження та важливість і ефективність критеріїв оцінювання при виборі інноваційних заходів в енергозбереженні.

Функціонування механізму реалізації державної політики у сфері енергозбереження забезпечується повними методами (використання нормативно-правових актів, державної програми енергозбереження, галузевих і регіональних програм та ін.), важелями – економічними і фінансовими (система цін і тарифів, податкові і кредитні пільги, економічне стимулювання і фінансування енергоощадних заходів та ін.) інструментами (встановлення нормативів витрат ПЕР, енергетична експертиза проектів, стандарт енергоспоживання та ін.).

Основними інструментами політики енергоефективності є механізми інформаційної обізнаності, регуляторні норми, економічні стимули, адміністративно-контрольні механізми та інше. До найбільш загальних регулятивних інструментів належать:

- цінова, тарифна та податкова політика: головним завданням є приведення цін і тарифів до економічно обґрунтованого виду, регулювання ринкового балансу та забезпечення доступності енергоносіїв для найбільш незаможних верств населення;
- ліцензування окремих видів діяльності: суворе дотримання законодавства у сфері видобутку, постачання і споживання природних ресурсів;
- нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР): створення ефективного інструменту для контролю над споживанням ПЕР суб'єктами господарювання;
- стандартизація та сертифікація: стандартизацію здійснюють для встановлення сукупності обов'язкових норм і правил щодо економії і раціонального використання ПЕР. Енергетична сертифікація – це визначення відповідності продукції, робіт, будівель тощо вимогам національних стандартів з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів;
- енергетичний аудит та енергопаспортизація об'єктів: метою енергетичного аудиту є комплексне незалежне обстеження об'єкта енергоспоживання з метою отримання інформації щодо використання ПЕР, виявлення втрат енергії, розробки рекомендацій щодо реалізації заходів з енергозбереження. Аудит проводиться спеціалізованими організаціями, атестованими агентством Держенергоефективності;
- державна експертиза з енергозбереження: завданнями експертизи є встановлення відповідності господарчої діяльності підприємств та організацій, пов'язаних з видобутком, транспортуванням, переробкою, зберіганням та споживанням ПЕР, а також проектних та інших рішень з вимогами нормативно-технічної документації з енергозбереження.

Найбільш популярними економічними інструментами енергозбереження є податки та податкові пільги, у тому числі прискорена амортизація ресурсозберігаючого обладнання, субсидії та гранти, пільгові кредити і позики, стимулююча цінова політика, пряме державне фінансування проектів. Також до інструментів належать ціна, оплата праці, податки, тарифи та інші економічні нормативи, запровадження податкових пільг та інвестиційних кредитів, встановлення національних стандартів енергоспоживання, регулювання цін і тарифів на енергоносії, державне субсидювання проектів з енергозбереження в приватному

секторі, фінансування досліджень та розробок в галузі енергозбереження, інформаційні кампанії та освітні програми.

Спираючись на основні результати реалізації вітчизняної регіональної інвестиційної політики у сфері енергозбереження, які показують її низьку ефективність, можна сформулювати такі ключові проблеми її розробки та впровадження:

1. Енергозбереження передбачає комплекс технічних, фінансово-інвестиційних, організаційних, управлінських і навчально-освітніх заходів, які повинні враховувати регіональну специфіку.

2. Відсутня взаємопов'язана багаторівнева система програм підвищення енергоефективності: від муніципальних утворень до регіонів і країни.

3. Недостатньо опрацьовані питання інвестиційного забезпечення та фінансово-кредитного стимулювання різних видів господарської діяльності по забезпеченню енергозбереження.

4. Не створена ефективна інфраструктура інновацій у сфері енергозбереження.

5. Не застосовується в якості найважливішого інструмента контролінгу та управління енергозбереженням на регіональному рівні регіональний паливно-економічний баланс.

6. Слабке інституціональне підґрунтя, яке проявляється в:

- обмеженості повноважень Національного агентства з питань забезпечення ефективного використання енергоресурсів як провідника вітчизняної політики енергозбереження;

- інституціональній нерозвинутості (не сформованості регіональних ринків фінансових, страхових, консалтингових, маркетингових, аудиторських та інших послуг у сфері енергозбереження; слабкості інституціональної інфраструктури, яка охоплює енергосервісні компанії, енергоінвестиційні фонди, інформаційні центри тощо); низькій корпоративній культурі збереження енергоресурсів (недостатній поширеності систем виробничого енергетичного менеджменту, практики періодичного енергоаудиту підприємств, а також будівель, споруд, об'єктів енерго- і теплопостачання в житлово- комунальному господарстві) тощо;

- суттєвих недоліках законодавчо-нормативної бази збереження паливно-енергетичних ресурсів (обмеженості, системній та локальній неузгодженості, некорельованості із законодавчими нормативами ЄС у цій сфері).

Переконана, що практичні зусилля у напрямі підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів, вирішення проблем технічного та технологічного переоснащення виробництва, збереження навколишнього природного середовища шляхом зменшення викидів парникових газів та використання альтернативних та відновлюваних джерел енергії, а також залучення інвестицій у сферу

ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів мають базуватися на відповідальності і прозорості дій кожного учасника цього процесу. Відповідальність учасників процесу, добровільні угоди (як один з видів узгодження діяльності уряду та підприємства) здатні регламентувати умови успішного переходу до енергоефективних технологій світового рівня, що сприятиме організації якісно нового рівня енергетичного менеджменту на підприємстві та посиленню дії конкурентного механізму, який стимулює зниження енергетичних витрат виробництва. В Україні потрібно реалізувати перехід від енерговитратної до інноваційної технології.

Література

1. *Енергетична стратегія України на період до 2030 року.*—Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc.
2. *Енергоефективність як ресурс інноваційного розвитку: Національна доповідь про стан та перспективи реалізації державної політики енергоефективності у 2009 році / С.Ф. Єрмілов, Ю. П. Яценко., В. В. Григоровський, В. М. Геєць, В. Е. Лір та ін. – К.: НАЕР, 2009. – 58.*
3. *Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава : [електронний ресурс] : Програма економічних реформ України на 2010–2014 рр. // Офіційний сайт Президента України. — Режим доступу до документа : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.*
4. *Зеркалов Д.В. Енергозбереження в Україні / Д.В. Зеркалов. – К.: Основа, 2012. – 582 с.*
5. *Лір В. Е. Економічний механізм реалізації політики енергоефективності в Україні: моногр./ В. Е. Лір, У. Є. Письменна ; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. –К., 2010. – 208 с.*
6. *Мица Н.В. Сутність та проблеми енергозбереження в Україні / Н.В. Мица // Сталый розвиток економіки, 2011. – № 4. – С.40-47.*
7. *Сотник І.М. Проблеми та напрямки підвищення енергоефективності економіки України / І.М. Сотник, К.О.Охтенко, Є.О.Сидоренко // Механізми регулювання економіки.–2010. –№ 4. –С.214–218*